

Norges vassdrags- og energidirektorat
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Att: Laila Høivik

Svar på høring av revisjonsdokument for Seljord- og Sundsbarmreguleringen i Telemark.

Fylkesmannen er ikke enig i Skagerak kraft sin vurdering om at utbyggingen ikke har ført til nevneverdige ulemper som ikke er ivaretatt gjennom skjønn og vilkår, samt skader som man ikke forutså på konsesjonstidspunktet.

Det er ikke gjort greie for biologiske tilstandsvurderinger knytta til vannforekomstene som er påvirket av reguleringene.

Det er framsatt krav om endring av målepunkter for plassering av minstevannsslipp, biotopjusteringer og terskeltiltak.

Vi viser til NVEs høring av revisjonsdokument for Seljordreguleringen.

NVE har i brev av 24.09.2015 vedtatt at vilkåra for Seljord og Sundsbarmreguleringen skal revideres. Følgende konsesjoner omfattes av revisjonen:

- Kgl. res av 05.07.1963: Sundsbarm kraftverk - Regulering og overføringer i Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget og Dalaåi/Oftevassdraget
- Kgl. res AV 19.05.1944: Bø kommune – Regulering av Seljordsvatn

På bakgrunn av krav fra kommunene og føringer fra NVE har Sundsbarm kraftverk DA og Bø kommune utarbeidet revisjonsdokumenter for de aktuelle reguleringene.

Revisjonen gir adgang til å revidere konsesjonsvilkårene, men ikke selve konsesjonen. Formålet med revisjon skal være å bedre miljøtilstanden ved å sette vilkår for å rette opp miljøskader og ulemper forårsaket av reguleringen.

Seljord, Kviteseid og Tokke kommuner har framsatt krav om revisjon datert 04.11.2013 basert på negative påvirkninger i vassdragene.

NVE og Miljødirektoratet har vurdert en rekke vannkraftkonsesjoner som kan tas opp til revisjon innen 2022 (rapport 49/2013). I vannregion Vest-Viken omfatter dette 11 Lakseførende vassdrag og 98 sjøørretvassdrag. Det er forbedring av forholdene for fisk og fiske som er hovedbegrunnelsen for prioriteringene i de fleste vassdragene. Miljøforbedrende tiltak kan i stor grad styrke stasjonære fiskebestander av ørret, abbor og sik, samt storørret og andre viktige naturtyper. Tiltak i

vassdragene kan også gi forbedringer knyttet til landskap og opplevelsesverdier knyttet til friluftsliv og reiseliv i mange vassdrag. For hele vannregionen er det beregnet et økt vanntilslig på nær 5% i perioden 1981-2010.

I rapporten er Seljordreguleringen gitt høyeste prioritet 1.1 og verdi 5 (høyeste verdi) knyttet til påvirkninger.

Ved Seljordreguleringen produseres det omlag 370 GWh/år i fallet mellom Sundbarmvatn og Seljordsvatn. Reguleringen av Seljordsvatn blir utnyttet i Oterholtfoss kraftverk med en produksjon på ca. 5 GWh/år.

Reguleringen omfatter følgende magasiner med reguleringshøyder: Sandsetvatnet (6m), Ljosdalsvatnet(5m), Sundsbarmvatnet (38m) og Seljordsvatnet (1m). Ljosdalsvatnet og bekker i øvre deler av Dalaåi, Sandsetvatnet og en del bekker i øvre del av Flatdalsvatnet er overført til Sundsbarmvatnet.

Regler for minstevannføring og manøvrering av reguleringsmagasin er viktige temaer ved revisjon av konsesjoner. Endringer i driftsforhold i seinere år har ført til at kraftverk blir drevet på andre måter enn tidligere og har gitt nye utfordringer for miljø og andre brukerinteresser.

Kommunene har framsatt en rekke krav om oppretting samt næringsfond for å ivareta almene interesser i forbindelse med Sundsbarmreguleringen (Vi viser Faun rapport 039-2013).

Vurdering av påvirkningene:

Det er ørret, røye og abbor i vassdraget og bestander av storørret i Seljordsvatnet og Kvitseidvatnet og sjørret og laks i Bøelva opp til Oterholtfoss (ca.17 km anadrom strekning fra Norsjø). Bøelva har dessuten betydelige bestander av elvemusling. Laks har redusert ungfiskproduksjon mens sjørreten har god tilstand. Reguleringen av vassdraget blir vurdert som bestemmende for tilstanden. Reguleringen av Sundbarmvatn fører til problemer for fiskeoppgang og gyting i tilsigsbekker, påvirker bunndyr ved tørrlegging og gir erosjon og oppvirvling av finpartikler, samt vanskeliggjør fiske, bading og båtutsetting.

Endret vannføring og vanntemperatur i Vallaråi nedstrøms Sundsbarm kraftverk påvirker reproduksjonen av storørreten i Seljordsvatnet negativt.

Fraføring av vann har gitt økt begroing og til dels dårligere resipientforhold i Flatdøla og Morgedalsåi og Dalaåi. For verdifulle kulturlandskapsområder som Langlim ved Sundsbarm og Flatdal oppleves disse som betydelig påvirket.

Flom og høy vannstand i Seljordsvatnet i perioder er tatt opp som problem knyttet til reguleringen.

Det er lagt nasjonale føringer knyttet til vannkraft i godkjent regional plan for vannforvaltningen for perioden 2016-2021. Av føringene framgår det at man skal sikre en riktig balanse mellom miljøforbedringer og hensynet til kraftproduksjon.

Forbedring av økologien i vannforekomster er hovedformålet med vannforskriften, men dette skal ikke hindre at andre hensyn som landskap og friluftsliv kan medvirke i forbindelse med igangsetting av revisjon eller omgjøring etter vassdragslovgivningen, selv om disse faktorene ikke påvirker fastsettingen av miljømålet.

Konsesjonærens vurdering:

SK hevder i avsnitt 0.2 i revisjonsdokumentet at reguleringen ikke har påført vannforekomstene særlig negativ skade utover det man forutså når konsesjonen ble gitt.

Norsk Institutt for Vannforskning (NIVA rapport O-127/65) gjennomførte undersøkelser både før og etter reguleringen. Undersøkelsen ble gjennomført i perioden 1966-1978 og vassdragsundersøkelsene ble gjennomført i perioden 1975-77 for å registrere forholdene etter

reguleringen. Hydrologiske beregninger viste at i det vestlige vassdraget ble ca. 50% av nedbørsfeltet fraført til Sundsbarm og førte til at restavløpet fra Sundkilen til Kviteseidvatnet er halvparten av det opprinnelige. I Morgedalsåi oppstrøms samløp med Dalaåi er vannføringen redusert til om lag 65% og for Dalaåi til om lag 40% av det opprinnelige. Beregninger viste at vannføringen i Flatdalsåi ble om lag 1/3 av det opprinnelige og for Åmotsdalsåi er vannføringen nedstrøms samløp med Grovåi bare om lag 10% av opprinnelig vannføring. For Bøelva har reguleringen ført til økt vintervannføring (desember-april) og redusert sommervannføring (juli-september), mens vår og høst vannføringen på den tiden var i mindre grad endret. Dagens situasjon er ikke verifisert.

NIVA konkluderte med at en rekke miljøfaktorer med betydning for vannkvalitet og biologiske forhold er påvirket. Det nevnes

- Reduksjon i vannføring
- Vannstandsendringer
- Endra gjennomstrømningsforhold
- Tørrlegging
- Temperaturpåvirkning
- Grunnvannsinntak
- Forurensningspåvirkning (resipientforhold)

Vannkvalitetsendringer ble påvist som følge av reguleringen på alle de undersøkte vassdragsstrekningene. Det ble påvist sammenhenger mellom endringer i kjemiske vannkvalitet og forandringer i biologi (artssamfunn).

Redusert vannføring viste at resipientforholdene ble negativt berørt. Det ble konkludert med at minstevannføringen måtte tilpasses behovet for resipientvann (fortynning). Påvirkning fra spredt bebyggelse og landbruk blir nevnt å ha betydning sammen med behovet for resipientvann. Undersøkelsene viste at det er en sammensatt virkning av liten vannføring og påvirkninger

Aktuelle tiltak som framkommer gjennom den nasjonale gjennomgangen av Sundsbarmreguleringen er:

- Endret inntaksarrangement i Sundsbarmvatnet og endret kraftverkskjøring av hensyn til storørreten i Seljordsvatn
- Minstevannføring Flatdalsvassdraget pga resipientkapasitet og kulturlandskap
- Minstevannføring i Dalaåi av hensyn til storørreten i Kviteseidvatn
- Magasinrestriksjoner i Sundsbarmvatn av hensyn til fisk, bunndyr, friluftsliv og kulturlandskap

Fylkesmannen støtter krav framsatt av kommunene og tilrår at alle forhold som er tatt opp blir nøye vurdert for å oppnå god tilstand eller minst godt økologisk potensiale i alle vannforekomster som er berørt av reguleringen der det ikke er gitt minstevannføring eller er redusert vannføring i henhold til retningslinjene i vannforskriften, miljøbasert vannføring kan vurderes.

Det må avklares hva som skal være godt økologisk potensiale (GØP) i alle vannforekomster som er sterkt modifiserte (SMVF).

Ved pålegg om vannslipp bør det være et prinsipp at vannmengden som slippes skal måles så nær stengselet som mulig for å sikre tilstrekkelig vannføring i hele vannforekomsten og for å ivareta kravet om godt økologisk potensiale og for å sikre nødvendig resipientkapasitet.

Vallaråi:

Fiskefaglig vurdering av revisjonsdokumentet fremstår som uhensiktsmessig teknisk og sentrale vurderinger for fisk og resultatfremstilling av gjennomførte undersøkelser er i liten grad belyst.

Kommentar til revisjonsdokumentets punkt 7.3.2:

Vi deler ikke oppfatningen om at konsekvensene for fisket ikke har blitt større enn forventet etter reguleringen. Vi mener det er en allmenn kjent kunnskap at storørretstammen i Seljordsvatnet er sterkt truet. Storørreten bruker Vallaråi som gyteelv, og det er kjent at det er redusert tilgjengelige gyteområder og oppvekstmuligheter i dette området som følge av reguleringen, manøvreringspraksis og kanalisering av elveløpet. Det er også knyttet negative konsekvenser til inntaksarrangementet i Sundsbarmvatnet, og vi ønsker en vurdering av dette med tanke på fisk i Vallaråi.

I forhold til de tiltak som er gjennomført mener vi disse tiltakene ikke er tilstrekkelig målrettet mot storørret og det er ikke utført tilstrekkelig overvåking av rekrutteringen av storørret. Det er ikke kartlagt genetik tilsvarende Tokkeåi og Bandak, og vi mener det derfor ikke er grunnlag for å hevde at det er gjennomført en målrettet utsetting av storørret. Fylkesmannen gav Seljord grunneierlag i vedtak av 2.10.2015 tillatelse i samarbeid med Telemark settefiskanlegg til opptak av gytemoden storørret som stamfisk høsten 2015. Det ble ikke gitt tillatelse til opptak av fisk eller videreføring av utsettingspålegg med begrunnelse i for dårlig kunnskapsgrunnlag.

Fylkesmannen ønsker en større helsjøundersøkelse av Seljordsvatnet med tanke på gyte- og oppvekstområder for storørret og sikre tiltak som favoriserer storørret spesifikt. Vi legger også til at det ikke er gjennomført tester eller selvpålagt miljøbasert vannføring, selv om det er kjent at dagens effektkjøring har en negativ påvirkning på fiskeforekomstene. I vilkårene gis det anledning for å pålegge fiskeundersøkelser, men vi ønsker at det også vurderes mulighet for endret manøvrering med hensyn på fisk generelt og storørret spesielt. Avbøtende tiltak som trapp opp til nye oppvekst- og gyteområder i Flatdalsåi bør også vurderes.

Vi viser til NINA (rapport 1233)- *Kunnskapsstatus og forslag til ferskvanns økologisk undersøkelsesprogram i Vallaråi i Telemark - Faglige innspill til villkårsrevisjon av Sundsbarm kraftverk* i vurderinger av tiltak.

«De tidligere gjennomførte fiskebiologiske undersøkelsene i Vallaråi danner en relativt god kunnskapsbase for ørret generelt, og undersøkelsene har gitt betydelige bidrag til å utarbeide en diagnose/påpeke bestandsbegrensende flaskehalser i elve-systemet. Tiltaksplanene er imidlertid gjennomført uten at miljøbasert vannføring er vurdert, og de har derfor en begrenset verdi med tanke på revisjonen av nye tiltak. Tiltaksplanen bør derfor avventes til det innhentes et bredere kunnskapsgrunnlag, og den bør i tillegg ha en profil som i større grad er i samsvar med formålet med villkårsrevisjoner. Følgende tema bør utredes nærmere: 1) Genetiske studier på ørret, 2) Miljøbasert vannføring og fysiske habitattiltak, 3) Økt storørretførende elvestrekning, 4) Bunndyrundersøkelser, 5) Diettundersøkelser hos ørret, 6) Prøvefiske i Seljordsvatnet og deltaområdet.»

Det foreligger ikke tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag for å si noe om hvilke virkninger redusert vannføringen fra Dalaåi og Sundkilen har på storørret i Kviteseidvatn og denne fiskens bruk av gyteområder (ref. Revisjonsdokument pkt.4.2.1).

Det vises til NML §9 *føre-var-prinsippet* med henvisning til den sårbare storørretstammen i

Bandak. Undersøkelser viser at denne kan vandre store strekninger og det er behov for kartlegging av denne fiskens muligheter og preferanse for bruk av Sundkilen/Dalaåi som beite, gyte- og/eller oppvekstområde. Minstevannføringen tar ikke hensyn til en gytevandring og det må antas at dagens opphoping av steinmasser i innløpselva hindrer oppgang av stor fisk. Fravær av naturlige flomtopper gir en økt nedslamming av bunnsubstratet og bidrar dermed til redusert habitatpreferanse for storørret. Slike forhold er ikke redegjort for.

Moderne vilkår må inkludere vannføringen i Dalaåi som sikrer mulighet for oppgang av storørret og at det igangsettes undersøkelser og tiltak for økt naturlig rekruttering av storørret.

Samlet belastning

Sundsbarmreguleringen er bestemmende for vannføringen i Bøelva nedstrøms Seljordsvatnet og det er nødvendig at vassdraget blir vurdert samlet med hensyn på viktige verdier knyttet til Bøelva og sett i sammenheng med omsøkt kraftutbygging i Oterholtofossen og Herrefossen. Vilkårene knyttet til revisjonen av Sundsbarm reguleringen må vurderes samlet for hele vassdraget jf. nml.§10.

Med hilsen

Hans Bakke
Miljøverndirektør

Arne Kjellsen
senioringeniør

Brevet er godkjent elektronisk og har derfor ingen underskrift

Kopi: Miljødirektoratet